

SECTION 6.

LAW AND INTERNATIONAL LAW

DOI 10.36074/logos-05.09.2025.012

ПУБЛІЧНЕ І ПРИВАТНЕ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Одарій Віктор Віталійович¹

1. аспірант кафедри загальної теорії права та держави
Національний університет «Одеська юридична академія», УКРАЇНА
ORCID ID: 0009-0000-7074-9971

Право є однією з основних сфер регулювання суспільних відносин. Воно використовується державою як інструмент для створення порядку і справедливості в суспільстві, для вирішення різного роду конфліктів та захисту порушених права як фізичних, так і юридичних осіб. У свою чергу, право може застосовуватися як на приватному, так і на публічному рівні. Адже це базові та найбільші за обсягом види сфер життєдіяльності людини. Однак, у науковій юридичній літературі, в теорії правозастосування не приділяється значної уваги саме класифікації правозастосування на публічне і приватне. Що і актуалізує тему нашого дослідження. Адже аналіз поставленої проблематики, в деяких моментах, здатний збагатити доктрину правозастосування новими ідеями та теоріями.

Тема застосування права повсякчас цікавить різних науковців. Це пояснюється тим, що і по сьогоднішній день залишається багато дискусійних та невирішених питань із вказаної проблематики. Так, дослідженням загальнотеоретичних питань правозастосування займалися такі вчені як: М. Д. Басілашвілі, О. І. Донченко, Д. Г. Манько, А. М. Перепелюк тощо. Багато науковців присвятили свої роботи вивченню категорій публічного і приватного права, до прикладу це: А.Г. Бірюкова, Н.В. Дараганова, О.І. Харитонов та Є.О. Харитонов та інші. Однак, наявність багатьох наукових робіт із зазначеної нами проблематики не виключають нашого дослідження, а навпаки актуалізують розробку поставленого питання. Оскільки в юридичній літературі існують лиш поодинокі праці та теорії вчених щодо можливості розподілу правозастосування на приватне і публічне. Тому, вважаємо за необхідне провести більш детальне дослідження.

Метою нашої наукової роботи є теоретико-правове дослідження розподілу правозастосування, як самостійної категорії, на приватне і публічне.

Загальновідомо, що засади приватного права були створені за часів римського права. Хоча давньоримський юрист Ульпіан і запропонував розглядати інтерес в якості критерію розподілу приватного і публічного права (*publicum jus est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum, quod ad singulorum utilitatem pertinet* (D. 1.1.1.2.): в дослівному перекладі – публічним правом є те, що відноситься до користі держави, а приватне – яке відноситься до користі окремих осіб), римське право славиться створенням саме приватного права. Історія ж публічного права починається з Великої буржуазної революції у Франції. Саме в цей час відносини між громадянами і владою отримали законодавче і логічно-доктринальне обґрунтування [1, с. 25].

У Новий час теоретичним питанням поділу права на приватне і публічне зайнявся І. Кант, який писав, що основним розподілом права має бути «розподіл на природне право і громадянське; перше з них носить назву приватне право, друге – публічне .., оскільки природному стану протилежний ... громадянський: в природному стані суспільство може існувати, але тільки не громадянське (таке, що гарантує моє і твоє шляхом публічних законів); тому право в природному стані і називається приватним»[2, с. 295].

Доктрина поділу права на приватне і публічне зберігає свою актуальність і досі. Доказом цього є наявність багатьох наукових робіт та закріплення на законодавчому рівні цих понять (напр., у Кодексі України про адміністративні правопорушення).

Публічне і приватне право - це, з одного боку, суперечливі, а з іншого - взаємозалежні грані права, вказує дослідниця Бірюкова А.Г.. «Сьогодні правові системи багатьох цивілізованих країн ґрунтуються на принципі поділу права на приватне й публічне (ФРН, Франція, Італія, Іспанія та ін.). Світова юридична наука визнає поділ права на приватне й публічне певною мірою умовним, але необхідним. Тобто є норми, які захищають державу, а є норми, які захищають приватних власників»[3, с. 78].

Слушно з цього приводу зазначає і Дараганова Н.Г, що «критерій характер домінуючого інтересу, дозволяє виокремити публічне право, яке захищає загальні, державницькі, суспільні інтереси, загальносуспільні блага, важливі не для окремої людини, а для громади, суспільства, країни, у цьому. Натомість у приватному праві домінуючими є індивідуальні інтереси окремо взятої особи (осіб). Різниця у суб'єктах правовідносин виявляється у тому, що у публічному праві суб'єктом є особа, яка вступає у них для здійснення наданих їй публічно-владних повноважень, натомість у приватному праві особа може реалізувати право вступати у правовідносини на власний розсуд, а зміна чи припинення приватноправових відносин, як правило, повністю залежить від волі їх учасників. Різниця у методі правового регулювання проявляється у тому, що до зобов'язань тяжіє публічне право, як до дозволів – приватне[4, с. 11].

SECTION 6.

LAW AND INTERNATIONAL LAW

Як можемо бачити, важливість розмежування права на приватне і публічне не визиває сумнівів. Проте, в даному контексті нас цікавить саме розподіл правозастосування, відповідно до вище згаданого критерію. У цьому випадку маємо на увазі, що такий розподіл застосування права в першу чергу наштовхує нас на думку щодо певного специфічного критерію класифікації – а саме спеціальних суб'єктів права. Тобто, з нашої точки зору, правозастосування є самостійною, владною, підзаконною діяльністю уповноважених суб'єктів, яким відповідно до статуту організації (установи, підприємства) чи іншого установчого документа надано право формулювати волю організації з відповідних питань, яка полягає у винесенні індивідуальних рішень, які встановлюють персональні права та обов'язки конкретних осіб. Але, застосування права, на наш погляд, не зводиться лиш до владних суб'єктів, представників державної влади, як це обговорюється у класичній парадигмі правозастосування. Тому, що застосування правових норм може відбуватись і в приватному секторі. Наприклад, застосування норм трудового права керуючим суб'єктом на приватному підприємстві. Об'єднуючим критерієм у публічному і приватному правозастосуванні виступає саме суб'єкт, який наділений цими ж владними повноваженнями. Проте різниця полягає саме у суті цих повноважень, об'ємі, рівні самого суб'єкта тощо.

Дуже влучно із цього приводу зазначає вчений Манько Д.Г. у своїй монографічній роботі. Так, автор наголошує на тому, що застосування права є окремим відділеним поняттям від реалізації права, яка має свої власні форми і види, особливості організації та втілення у життя і вказує на «необхідність сепарації опосередкованого типу здійснення права на такі види: публічно-правове та приватно-правове. У даному разі класифікаційним критерієм є статус суб'єкта правозастосування: а) публічно-правове – це таке, що здійснює суб'єкт, який наділений державно-владними повноваженнями; б) приватно-правове – таке, що здійснюють інші уповноважені суб'єкти, котрі не мають державно-владних повноважень. Але кожен із цих видів застосування права пов'язаний із виданням певних правових актів» [5, с. 223].

І це дійсно так. Ми підтримуємо точку зору вище згаданого науковця. Наприклад, до публічного правозастосування можна віднести судове застосування права. Адже без сумнівів, суд є тим органом державної влади, який наділений державно-владними повноваженнями, у процесі роботи застосовує норми права і на кінцевому етапі видає відповідний нормативний припис обов'язковий до виконання (рішення, ухвала). До приватного ж правозастосування можемо віднести застосування норм права на приватному підприємстві, яке є юридичною особою із спеціальною правосуб'єктністю. В ньому є виконавчий орган – це дирекція і головна посадова особа – це

директор. У випадку виникнення будь якої конфліктної ситуації чи недотримання співробітником підприємства своїх функціональних обов'язків, то вирішення справи лягає на директора такого підприємства. Якщо робітник, наприклад, з'явився на роботу в неподобаючому вигляді (стані алкогольного сп'яніння), то директор має право, відповідно до засновницьких документів та статуту організації, накласти певні санкції на співробітника (попередження, догана, штраф, звільнення). Таким чином застосовуючи норми права. І ці дії будуть в кінцевому результаті супроводжуватись винесенням певного індивідуального припису, яке буде обов'язковим до виконання по відношенню до певної особи чи групи осіб.

Таким чином, застосування права є правовою формою діяльності уповноважених на те органів держави і приватних посадових осіб щодо реалізації приписів норм матеріального права відносно конкретних життєвих випадків шляхом винесення індивідуально – конкретних рішень. Звертаючи увагу на вище зазначене, поділ правозастосування на приватне і публічне є дійсно актуальним на сьогоднішній день, новим підходом до розуміння класифікації правозастосування та займає вектор на вірний розвиток даної теорії у доктрині правозастосування, оскільки розмежовує застосування права у двох найбільших фундаментальних сферах людського життя – приватній і публічній. Що і настановує на подальші розробки у даній проблематиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
- [2] Jacqueline Martin. The English legal system. Second ed. Hodder Arnold, 2005. 132 p.
- [3] Бірюкова А.Г. Співвідношення приватного та публічного права: дуалістичний аспект. *Право і суспільство*. №4. 2018. С. 76-80.
- [4] Дараганова Н. В. Головні критерії розмежування права на приватне та публічне. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. С.10-14.
- [5] Манько Д.Г. Юридичні технології та алгоритми формалізації права у вимірі юридичної дійсності : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 320 с.